

МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ

УДК 371-373.8

DOI 10.25128/2415-3605.19.2.18

ТЕТЯНА ШЕСТАКОВА

orcid: 0000-0003-1283-8524

tvpedtvor@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент

Український гуманітарний інститут

м. Буча, вул. Інститутська 14

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК МЕХАНІЗМ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проаналізовано сучасні підходи до визначення самоменеджменту й самовдосконалення особистості, виявлено їхнє часте отождествлення та запропоновано розрізнявати ці поняття за основним характером дій: управління й організація будь-якої активності людини (в ході самоменеджменту) та рух до досконалості (в процесі самовдосконалення). Вказано на їхні спільні ознаки: самостійність, самодетермінованість та спрямованість на самого суб'єкта дій (зафіксовані в частці «само-»). Самовдосконалення визначено як самостійну, самодетерміновану діяльність людини, спрямовану на вдосконалення самого себе, а самоменеджмент – як самостійну, самодетерміновану діяльність людини, що спрямовується на організацію та оптимізацію будь-якої активності людини. Зазначено, що у разі самостійної організації професійно-педагогічного самовдосконалення самоменеджмент розглядається як механізм самовдосконалення, що полягає в організації усіх його етапів завдяки реалізації продуктивних технологій самоуправління. Самоменеджмент забезпечує ефективність професійного самовдосконалення учителя початкових класів шляхом оптимального управління цією діяльністю на різних її етапах: від діагностування, цілепокладання й планування до виконання, контролю і корекції. Професійно-педагогічний самоменеджмент (самоорганізація, самоуправління) визначається як специфічна активність педагога, що базується на технологіях ефективного використання часу та цілеспрямованої регуляції поведінки і дій, спрямована на організацію власної діяльності в різних сферах життєдіяльності і розвитку, є важливим механізмом самовдосконалення, який забезпечує ефективну організацію усіх форм і етапів роботи вчителя над собою.

Ключові слова: самоменеджмент, професійно-педагогічне самовдосконалення, механізм, діяльність учителя початкових класів.

ТАТЬЯНА ШЕСТАКОВА

кандидат педагогических наук, доцент

Украинский гуманитарный институт

г. Буча, ул. Институтская 14

САМОМЕНЕДЖМЕНТ КАК МЕХАНИЗМ САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Проанализированы современные подходы к определению самоменеджмента и самосовершенствования личности, выявлено их частое отождествление и предложено различать эти понятия по характеру действий: управление и организация любой активности человека (в ходе самоменеджмента) и движение к совершенству (в процессе самосовершенствования). Указано на их общие признаки: самостоятельность, самодетерминированность и направленность на самого субъекта действий. Самосовершенствование определено как самостоятельная, самодетерминированная деятельность человека, направленная на совершенствование самого себя, а самоменеджмент – как самостоятельная, самодетерминированная деятельность человека, направленная на организацию и

оптимизацию любой активности человека. Отмечено, что в случае самостоятельной организации профессионально-педагогического самосовершенствования самоменеджмент рассматривается как механизм самосовершенствования, который заключается в организации всех его этапов благодаря реализации эффективных технологий самоуправления. Самоменеджмент обеспечивает эффективность самосовершенствования учителя начальных классов путем оптимального управления этой деятельностью на разных ее этапах: от диагностики, целеполагания и планирования до исполнения, контроля и коррекции. Профессионально-педагогический самоменеджмент определяется как специфическая активность педагога, основанная на технологиях эффективного использования времени и целенаправленной регуляции поведения и действий, направленная на организацию собственной деятельности в различных сферах жизнедеятельности и развития, является важным механизмом самосовершенствования, который обеспечивает эффективную организацию всех форм и этапов работы учителя над собой.

Ключевые слова: самоменеджмент, профессионально-педагогическое самосовершенствование, механизм, деятельность учителя начальных классов.

TETIANA SHESTAKOVA

candidate of pedagogical sciences, associate professor
Ukrainian Humanities Institute
Bucha, 14 Institute Str.

SELF-MANAGEMENT AS A MECHANISM OF SELF-IMPROVEMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article analyzes modern approaches to the definition of self-management and self-improvement of the individual, reveals their frequent identification and proposes to distinguish these concepts by the basic nature of actions: management and organization of any human activity (during self-management), and the movement to perfection (in the process of self-improvement). They also point to their common features: autonomy, self-determination, and focus on the subject itself (recorded in the "self-" section). After all, self-improvement is defined as an independent, self-determined activity of a person aimed at improving oneself, and self-management is defined as an independent, self-determined activity of a person aimed at organizing and optimizing any human activity. In the case of self-organization of professional and pedagogical self-improvement, self-management is considered as a mechanism of self-improvement, which consists in the organization of all stages of self-improvement of the teacher-tutor, ensuring their effectiveness through the implementation of productive technologies of self-management. Self-management provides the effectiveness of self-improvement for primary school teachers by optimally managing this activity at its various stages: from diagnosis, goal setting and planning to implementation, control and correction. The basic functions of self-management, which traditionally determine goal setting, planning, decision-making, execution, control and correction, information and communication, fully correspond to the main stages of self-improvement of the teacher-educator, acting as mechanisms for their implementation. The correlation of the stages of self-improvement and the functions of self-management contributes to the awareness of their close interconnection and facilitates the use of basic methods and techniques of self-management due to their attachment to the corresponding stages of self-improvement. Selected specificity of pedagogical activity of primary school teachers, which is a frequent change of topics with the constancy of student and parental composition, is reflected in the peculiarities of their professional self-improvement, and needs to take into account in the process of self-management of this specific elementary school teacher. Thus, professional and pedagogical self-management (self-organization, self-management) we are considered as specific activity of the teacher, based on technologies of efficient use of time and purposeful regulation of behavior and actions, aimed at organizing their own activity in various spheres of life and development, acts as an important mechanism, which ensures the effective organization of all forms and stages of teacher's work on themselves.

Keywords: self-management, professional-pedagogical self-improvement, mechanism, activity of primary school teacher.

Сучасні освітні реформації традиційно починаються із суттєвих трансформацій початкової ланки освіти, спонукаючи учителів молодших класів до неперервного професійного удосконалення, реструктуризації й оновлення своєї діяльності. Це актуалізує питання оволодіння ефективними засобами самоменеджменту й професійного самовдосконалення учителів задля поліпшення якості освітнього процесу з урахуванням специфіки навчання початкових класів.

Теорія професійно-педагогічного самовдосконалення, що висвітлюється в роботах О. Антонової, С. Єлканова, О. Кучерявого, Н. Лосєвої, О. Пухира, Л. Сущенко, Т. Шестакової та інших вчених, концепції самоменеджменту, що розвиваються в працях В. Андрєєва, К. Варламова, М. Вудкока і Д. Френсіса, П. Друкера, Л. Зайверта, В. Карпичева, Н. Лукашевича, В. Мусієнко-Репської, А. Хроленка, Б. Швальбе і Х. Швальбе та інших науковців, хоча й допомагають, проте не вирішують проблеми підвищення якості освіти шляхом неперервного професійного зростання учителів початкової школи. Не висвітленими залишаються питання співвідношення і взаємозв'язку самоменеджменту й самовдосконалення професіонала. В деяких теоріях вони ототожнюються, в інших розглядаються незалежно один від одного. Проте, на нашу думку, ці явища є тісно взаємопов'язаними, але характер і особливості їх взаємозв'язку в діяльності вчителя початкових класів ще потребують наукового прояснення.

Метою статті є виявлення специфіки та закономірностей взаємодії професійного самовдосконалення і самоменеджменту вчителя початкових класів.

Розвиток сучасної теорії самоменеджменту характеризується розумінням його як технології досягнення успіху в діловій кар'єрі за рахунок ефективного використання наявних особистісних і часових ресурсів. Дослідники теорії самоменеджменту (Л. Зайверт та ін.) пропонують навчитися раціонально використовувати наявний у розпорядженні людини час, правильно його планувати і за рахунок цього позбутися стресів, набути впевненості у собі, досягти вагомих успіхів у діловій та особистій сферах. У деяких особистісно орієнтованих та адаптивно-розвивальних концепціях самоменеджмент представлений як психологічний механізм саморозвитку особистості, здатної до неперервного саморозвитку і самореалізації в одному чи кількох видах професійної діяльності (В. Андрєєв); як послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів і технологій самореалізації і саморозвитку свого творчого потенціалу (М. Лукашевич); як досягнення особистого ділового успіху через самопізнання і самовдосконалення своїх ділових якостей (Б. Швальбе і Х. Швальбе); як мистецтво саморозвитку особистості, що передбачає опанування навичками раціонального використання часу та ефективної організації власної трудової діяльності (Н. Буняк) та ін. Як бачимо, деякі науковці, підкреслюючи особистісно-розвивальний ефект самоменеджменту, ототожнюють його із самовдосконаленням, саморозвитком особистості.

Разом з тим окремі дослідники самовдосконалення вказують, що воно може бути розглянуто як самоуправління своїм професійним зростанням, оскільки, «самовдосконаленню властиві ті ж завдання, що й управлінню: необхідність вибору і досягнення мети, планування способу життя і діяльності, організація (самоорганізація) цієї діяльності, контроль та оцінка ходу і результатів, а за необхідності стимулювання чи коригування своєї поведінки» [11, с. 22].

Проте, на нашу думку, це два окремі явища, що потребують розрізнення у визначеннях. Їхня спільна початкова частина «само-» вказує на самостійність виконання цих процесів і на спрямованість дій на самого суб'єкта діяльності, а також на самодетермінованість цих дій (тобто обумовленість самим суб'єктом без додаткового зовнішнього стимулювання). Друга ж частина цих термінів «менеджмент» (як управління, організація) і «удосконалення» (як рух до досконалості, до «скону», до кінця, до мислимої вершини розвитку) є суттєво відмінною в цих обох дефініціях і вказує на основний вектор дій, що ними задається. Отже, якщо самовдосконалення – це самостійна, самодетермінована діяльність людини, спрямована на удосконалення самого себе, то самоменеджмент – це самостійна, самодетермінована діяльність людини, що спрямовується на організацію й оптимізацію будь-якої активності людини. В організації професійно-педагогічного самовдосконалення самоменеджмент є механізмом самовдосконалення учителя початкових класів, що забезпечує якісну організацію цієї специфічної діяльності педагога на усіх етапах її реалізації з метою досягнення її максимальної ефективності.

Ми визначаємо самоменеджмент учителя початкових класів як його активність, що базується на технологіях ефективного використання часу та цілеспрямованої регуляції поведінки і дій, скеровану на організацію власної діяльності в різних сферах життєдіяльності і розвитку педагога.

Професійне самовдосконалення учителя початкових класів як його неперервний рух до вершин педагогічної майстерності, творчості, професіоналізму забезпечується різноманітними

формами і прийомами його самоактивності, провідного значення серед яких набувають самовиховання, самоосвіта й самоактуалізація педагога. Маючи свої особливі зміст і завдання, кожна з них забезпечує досягнення спільної мети специфічними засобами та діє лише в тісному поєднанні з іншими.

Процесуально професійно-педагогічне самовдосконалення розгортається в таких етапах, як діагностування, цілепокладання, планування, виконання, контроль і корекція, визначених відповідно до загальної структури творчої діяльності й наявних класифікацій етапів самовдосконалення педагога [2, с. 258; 9, с. 235;] та співвідносно до базових функцій самоменеджменту професіонала [5; 6].

Успішність самовдосконалення залежить від ефективності реалізації кожного із вказаних етапів, що має специфічні функції і засоби та відіграє свою особливу роль в загальному процесі самовдосконалення педагога.

Діагностування педагогом реального стану сформованості професійно-значущих рис і якостей, негативних індивідуальних особливостей і проявів, а також усвідомлення їх причин досягається завдяки використанню різних прийомів самопізнання (самоспостереження, самоаналіз, самооцінка й ін.) та обумовлює прагнення учителя початкових класів до самовдосконалення.

Цілепокладання в процесі самовдосконалення здійснюється на основі перспективного самопроєктування педагога (визначення ознак власного Я-ідеального та Я-потенційного, що потребують актуалізації і розвитку), виявлення невідповідностей між бажаним і реальним особистісним проявом у професії, адже саме різниця між Я-ідеальним та Я-реальним, Я-потенційним та Я-актуальним задає позитивний потенціал руху учителя початкових класів до досконалості. В результаті аналізу та визначення особистісних проблем у професійній діяльності учитель приймає рішення про необхідність самовдосконалення, ставить і обґрунтовує його загальну мету, що конкретизується в ряді завдань, відповідно до пріоритетності окремих напрямків роботи над собою, реальних педагогічних умов та наявної ситуації професійного розвитку вчителя початкових класів. Результати такого цілепокладання фіксуються вчителем у програмі професійного самовдосконалення.

Планування виражається в розробці системи конкретних дій педагога із самовдосконалення, проєктування процесу та прогнозування наслідків самовдосконалення, досягнення яких засвідчить його ефективність. Результати планування дій педагога щодо самовдосконалення закріплюються в складених планах самовдосконалення.

Виконання безпосередніх дій із самовдосконалення як на основі розробленого плану і програми, так і обумовлених конкретною ситуацією, передбачає застосування учителем початкових класів окремих методів і прийомів, засобів і форм самовдосконалення, втілення у практику діяльності більш високих вимог до власної особистості і професійної діяльності, створення сприятливих умов для свого професійного зростання.

Контроль і корекція дій учителя щодо власного самовдосконалення базується на порівнянні досягнутих і запланованих самозмін, виявленні відхилень у реалізації запланованого та аналізі їх можливих причин. Контроль за дотриманням планів і реалізацією програми професійного самовдосконалення здійснюється учителем у формі регулярних самозвітів та нерідко доповнюється різними формами самозаохочення і самопокарання. «Поточний контроль реалізується в ході виконання дій із самовдосконалення та забезпечує їх оперативну регуляцію на основі виявлення невідповідностей між передбачуваними й реальними умовами і способами їх виконання; підсумковий же контроль, що застосовується після завершення окремих стадій самовдосконалення, визначає їх ефективність та доцільність подальшого використання застосованих методів і прийомів. За необхідності проводиться корекція самовдосконалення шляхом зміни певних його орієнтирів, планів та регуляції дій. Разом з тим виявлення ефективних форм і прийомів самоосвіти, самовиховання, самоактуалізації сприяє їх закріпленню, а усвідомлення досягнутих результатів професійного самовдосконалення є вагомим стимулом для подальшої роботи педагога над собою» [12, с. 64–65].

Технологічна лінія професійно-педагогічного самовдосконалення від виникнення мотиву й постановки завдань до досягнення результату «не є прямолінійною і завершеною, а становить рух по спіралі» [4, с. 36]. Педагог постійно конкретизує цілі самовдосконалення, коригує

засоби, а, досягнувши певних результатів самовдосконалення, ставить нові цілі, уточнює головну мету.

Самовдосконалення вчителя як складний динамічний процес реалізується в ряді логічно взаємопов'язаних етапів, ефективність яких суттєво залежить від володіння педагогом технікою самоменеджменту. Відповідно самовдосконалення учителя початкових класів як цілеспрямований, свідомо організований процес вимагає залучення ефективних технологій і прийомів самоменеджменту педагога з метою досягнення успішної організації й реалізації усіх напрямків і етапів його професійного самовдосконалення.

Відповідно до цього ми розглядаємо самоменеджмент учителя початкових класів як провідний механізм самовдосконалення, що забезпечує ефективність усіх його етапів (діагностування, цілепокладання, планування, виконання, контроль і корекція) та форм реалізації (самоосвіта, самовиховання і самоактуалізація) «на основі застосування технологій оптимального використання часу та цілеспрямованої регуляції поведінки і дій педагога» [12, с. 99].

Зауважимо, що широке розуміння самоуправління педагога, закріплене в сучасній дефініції професійного самоменеджменту (В. Мусієнко-Репська, І. Альошина, Н. Матяш, В. Симоненко та ін.), відображає діяльність учителя початкових класів, спрямовану не на удосконалення себе, а на організацію своєї професійної діяльності та є процесуально забезпечуючим чинником цілеспрямованої самоактивності педагога, в т. ч. його самовдосконалення [1; 6].

Від володіння учителем технологією самоменеджменту суттєво залежить ефективність його професійного зростання, адже кожен етап самовдосконалення вимагає своїх специфічних технік і прийомів самоменеджменту, комплексно представлених такими функціями самоменеджменту, як цілепокладання, планування, прийняття рішень, виконання, контроль і корекція, інформація і комунікація. Таким чином, основні функції самоменеджменту співвідносяться з головними етапами самовдосконалення учителя початкової школи і забезпечують їхню ефективність.

Так, на етапі діагностування можна скористатися технікою самоконтролю для фіксації реального стану речей у різних сферах професійної та особистісної реалізації учителя початкових класів. Можна, наприклад, зафіксувати реальні витрати часового ресурсу на реалізацію типових, повсякденних завдань учителя, зробивши хронометраж використання часу на підготовку до уроків, перевірку зошитів, спілкування з батьками учнів та ін. В особистій сфері корисним є ведення щоденника харчування (із описом кількості і часу прийому їжі, пиття води), фізичної активності (виконаного комплексу вправ та ін.), читацького щоденника, журналу творчих успіхів та ін. Надалі отримані результати самоконтролю можуть бути використані для самоаналізу причин існуючих особистісних і професійних проблем, виявлення прихованих резервів оптимізації професійної діяльності й особистісного зростання і просто для усвідомлення власних стереотипних дій, поведінкових реакцій та ін. З урахуванням сучасних технічних можливостей доречно було б зробити відеозаписи власних уроків для подальшого їх самоаналізу з метою виявлення власних типових дій, рухів, слів, часто вживаних прийомів і навіть слів-паразитів тощо. Згідно з правилами ефективного самоменеджменту досягти суттєвих зрушень можна лише глибоко усвідомивши реальні стартові позиції та зафіксувавши вихідні дані, які потребують змін. Людина має знати, від чого вона відштовхується у своєму рухові уперед. Тому фіксація початкового стану є дуже важливою для подальшої роботи учителя над собою і своєю професійною діяльністю.

На етапі цілепокладання в процесі професійного самовдосконалення технологія самоменеджменту підкаже учителеві початкових класів ефективні методики визначення мети (техніка SMART-формули та ін.), задасть критерії правильного формулювання мети (особистісна значущість, досяжність, конкретність, вимірюваність, часова обмеженість в реалізації, гнучкість, узгодженість з іншими цілями та ін.), допоможе розрізнити цілі і завдання самовдосконалення (ціль описує кінцевий результат, а завдання – дії, які необхідно виконати для його досягнення), а також класифікувати цілі за змістом, часом, повторюваністю, вимірюваністю, пріоритетністю тощо.

Для ефективного визначення і формулювання цілей власного професійного самовдосконалення учителеві початкових класів необхідно на основі глибокого самоаналізу й самооцінки себе як педагога-професіонала, усвідомлення власних життєвих устремлінь,

професійних ідеалів та якостей, які їх забезпечують, виокремити основні особистісні проблеми, що стосуються професійної діяльності і потребують вирішення, визначити провідні цілі власного професійного зростання, проаналізувати, чи всіх основних сфер життя педагога вони стосуються, та зрештою скласти цілісну картину обраних орієнтирів особистісного професійного самовдосконалення, комплексно представлених у програмі самовдосконалення педагога.

Програма самовдосконалення складається на основі визначення провідних напрямків і цільових орієнтирів індивідуального самовдосконалення учителя початкових класів. Вона містить у собі як перспективні цілі самовдосконалення, так і передбачувані шляхи реалізації та прогнозовані терміни їх досягнення. Програми самовдосконалення бувають різних типів: у вигляді переліку принципів, пам'яток, заборон, актуальних особистісних і професійних проблем, що потребують вирішення, та ін. Іноді вони складається у формі практичних рекомендацій собі, переліку принципів, яких педагог намагається дотримуватися постійно в своєму житті і професійній діяльності, і які допомагають йому уникати багатьох проблем та долати наявні недоліки (ці принципи можуть стосуватися певних дій педагога чи проявлених ним рис та індивідуальних особливостей, наприклад, сором'язливість, дратівливість, агресивність тощо). Іноді в програмі зазначаються особистісні і професійні проблеми, що потребують вирішення, наводиться перелік шляхів їх подолання (до кожної проблеми окремо) та орієнтовні терміни досягнення намічених цілей самовдосконалення.

На етапі планування дій із самовдосконалення учителів початкових класів варто враховувати такі напрацювання з теорії і практики самоменеджменту, як впорядкування завдань відповідно до їхньої важливості, врахування біоритмів (періодичних коливань у працездатності), принципів часового менеджменту, планування на конкретні періоди часу, менеджмент за допомогою щоденника часу, АЛПЕН-метод та ін. Заплановані на будь-який період часу справи повинні займати не більше 60 % часу, залишаючи резерв на ситуативні справи. На основі ознайомлення із різними планами самовдосконалення та враховуючи основні вимоги до їх складання, учитель початкових класів розробляє власну систему заходів свого професійного самовдосконалення на певний період часу. Щоб із програми скласти план, необхідно перетворити свої цілі у конкретні завдання. План самовдосконалення є деталізацією, конкретизацією програми самовдосконалення з розрахунку на один рік, квартал, місяць, тиждень, день і містить перелік конкретних дій, які необхідно виконати у визначений термін, час (в ньому зазначається, які дії є обов'язковими, а які лише бажаними тощо) Планування забезпечує вчасне і в повному обсязі виконання наміченого, сприяє більшій концентрації на запланованих справах, знімає стресові стани, підвищує ефективність, створює резерви часу.

На етапі виконання дій із самовдосконалення учитель початкових класів, звичайно ж, не може виконати все й одразу, тому має визначитись із пріоритетами і значущістю кожного виду роботи. Використання таких принципів самоменеджменту, як принцип Паретто (дотримання співвідношення «80:20» для раціонального використання часу), принцип значущості (з проведенням ABC-аналізу задач), принцип Ейзенхауера (з відкладанням чи делегуванням неважливих задач для власного розвантаження), суттєво допомагає учителів початкових класів забезпечити успішність власного професійного самовдосконалення за рахунок ефективної організації своєї роботи над собою. Разом з тим є напрацьовані в практиці самовдосконалення дієві рекомендації щодо ефективної організації роботи над собою. Наприклад, у своїй автобіографії Б. Франклін писав: «Намагаючись досягти запланованих добродійностей, я вирішив не витратити час та зусилля на всіх їх одночасно, а працювати по черзі над кожною, досягнувши певної досконалості, переходити до наступної, і так до тих пір, доки не будуть досягнуті всі. А оскільки оволодіння однією з них може допомогти в роботі над іншою, я вирішив враховувати це при визначенні послідовності оволодіння кожною добродійністю» [13, с. 40].

Контроль за досягнутими результатами професійного самовдосконалення та за необхідності відповідна корекція дій і планів у роботі над собою здійснюються учителем початкових класів також на основі володіння технологією самоменеджменту, зокрема, прийомами проміжного і кінцевого контролю, письмового самозвіту, огляду проведених уроків і виховних заходів, аналізу пройденого дня, контроль за часом, за якістю виконання запланованого та ін. Серед різних форм самоконтролю контроль за часом є найбільш простим і використовується багатьма спеціалістами для вироблення загальної звички до самоконтролю.

Наступний за складністю рівень самоконтролю пов'язаний із контролем за результатами виконаної діяльності, лише після опанування якого рекомендується переходити до контролю за якістю виконання будь-якої активності (в т. ч. розумової) та за її провідними мотивами. Контроль передбачає не лише фіксування виду чи якості певної діяльності, а й співвіднесення реального її стану з бажаним, відповідно до чого найважливішою передумовою ефективності самоконтролю є сформованість певних правил, принципів особистості щодо реалізації нею певних аспектів власної життєдіяльності. Лише тоді самоконтроль стає невід'ємною основою успішного самопланування й саморегуляції вчителя початкових класів.

Функція інформації і комунікації пронизує усі функції самоменеджменту та етапи самовдосконалення учителя, забезпечуючи їхню ефективність шляхом насичення новими розробками у сфері оптимального самоуправління та самоорганізації.

Окрім того, в діяльності вчителів початкових класів є дуже важлива особливість, яка обов'язково має бути врахована в процесі професійного самовдосконалення. Якщо вчитель-предметник, працюючи в паралельних класах, має змогу вдосконалити якість донесення й опрацювання певної теми вже протягом одного робочого дня (викладаючи цю тему на першому уроці в класі «А», на другому в класі «Б» і т. д., роблячи собі висновки і випробовуючи різні педагогічні методи і прийоми), то у вчителя початкових класів така можливість щось удосконалити при викладанні певної теми з'явиться через чотири роки.

Самовдосконалення учителя початкових класів дуже специфічне, бо є багато складових професійної діяльності, які із-за частоті зміни унеможливають їх удосконалення. Особливістю діяльності цього вчителя є часта зміна тем, але постійність учнівського і батьківського складу, тоді як у вчителів-предметників при постійності тем велика змінність учнівського складу і зменшена залежність від батьківського впливу на навчання учнів. Тому якщо вчитель-предметник підвищує якість навчання переважно через удосконалення викладання певних тем, то вчитель початкових класів – через удосконалення взаємодії з учнями класу та співпраці з їхніми батьками (підбираючи методи і прийоми найбільш близькі і впливові для певних учнів). Ця особливість професійного самовдосконалення вчителя початкових класів обов'язково відобразиться на специфіці його самоорганізації.

У результаті порівняння самоменеджменту і самовдосконалення нами виділено їхні спільні ознаки: самостійність, самодетермінованість і спрямованість на самого суб'єкта дій (зафіксовані в частці «само-») та вказано на відмінний характер дій: управління й організація будь-якої активності людини (в ході самоменеджменту) і рух до досконалості (в процесі самовдосконалення).

Стосовно самостійної організації професійно-педагогічного самовдосконалення самоменеджмент визначається нами як механізм самовдосконалення, що полягає в організації усіх етапів самовдосконалення учителя, забезпечуючи їхню ефективність шляхом реалізації продуктивних технологій самоуправління. Самоменеджмент забезпечує ефективність самовдосконалення учителя початкових класів шляхом оптимального управління цією діяльністю на різних її етапах: від діагностування, цілепокладання і планування до виконання, контролю й корекції. Основні функції самоменеджменту, якими традиційно визначаються цілепокладання, планування, прийняття рішень, виконання, контроль і корекція, інформація і комунікація, повністю відповідають головним етапам самовдосконалення учителя, будучи механізмами їх реалізації. Співвіднесення етапів самовдосконалення і функцій самоменеджменту сприяє усвідомленню їх тісного взаємозв'язку та полегшує використання основних методів і прийомів самоменеджменту завдяки їх прив'язаності до відповідних етапів самовдосконалення.

Зазначена специфіка педагогічної діяльності вчителів молодших класів, що полягає у частій зміні тем за постійності учнівського і батьківського складу, відображається і в особливостях їхнього професійного самовдосконалення і потребує врахування в процесі самоменеджменту цієї специфічної самоактивності учителя початкової школи.

Таким чином, професійно-педагогічний самоменеджмент розглядається нами як специфічна активність педагога, що базується на технологіях ефективного використання часу та цілеспрямованої регуляції поведінки і дій, спрямована на організацію власної діяльності в різних сферах життєдіяльності і розвитку, є важливим механізмом самовдосконалення, який забезпечує ефективну організацію усіх форм і етапів роботи вчителя над собою.

Подальшого наукового аналізу і більш детального висвітлення потребують сучасні форми самоорганізації учителів початкових класів, обумовлені можливостями інформаційно-комунікативних технологій та реаліями нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винославська О. В. Самоменеджмент викладача технічного університету як складова психологічної культури / О. В. Винославська // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства. – К.: НПУ, 2000. – Ч. 1. – С. 161–164.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: теоретичний та методичний аспекти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. М. Гриньова. – К., 2001. – 416 с.
3. Дзюба Т. Самоменеджмент: уміння вчителя керувати часом / Т. Дзюба // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 33–37.
4. Елканов С. Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя: учеб. пособие / С. Б. Елканов. – М.: Просвещение, 1989. – 189 с.
5. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмента: учеб. пособие / Н. П. Лукашевич. – К., 1999. – 359 с.
6. Мусиенко-Репская В. И. Подготовка студентов к педагогическому самоменеджменту в профессиональной деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. И. Мусиенко-Репская. – Одесса, 2000. – 232 с.
7. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: Сфера, 1999. – 240 с.
8. Пермінова Л. А. Формування основ самоменеджменту майбутніх вчителів початкових класів / Л. А. Пермінова // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. – Ужгород: Говерла, 2013. – Вип. 26. – С. 145–147.
9. Психология и педагогика: Учеб. пособие / Под ред. К. А. Абульхановой, Н. В. Васиной, Л. Г. Лаптева, В. А. Сластенина. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.
10. Симодейко С. І. Самоменеджмент майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема / С.І.Симодейко // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. – 2011. – Вип. 6. – С. 209–212.
11. Скворцова К. Г. Формирование у студентов педагогического вуза готовности к профессиональному самосовершенствованию: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / К. Г. Скворцова. – Кострома, 1996. – 142 с.
12. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. В. Шестакова. – К., 2006. – 244 с.
13. Як Бенджамін Франклін удосконалював себе? // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 5. – С. 40.

REFERENCES

1. Vynoslavskaya O.V. Samomenedzhment vykladacha tekhnichnoho universytetu yak skladova psykhologichnoyi kultury [Self-management and technical education as a warehouse of psychological culture]. Psykhologo-pedahohichni problemy pidhotovky vchytelskykh kadriv v umovakh transformatsii suspilstva, K., 2000. Ch. 1. PP. 161–164.
2. Hrynova V.M. Formuvannya pedahohichnoyi kultury maybutnoho vchytelya: teoretychnyy ta metodychnyy aspekty [Formation of pedagogical culture of the future teacher: theoretical and methodical aspects]. Dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, K., 2001. 416 p.
3. Dzyuba T. Samomenedzhment: uminnya vchytelya keruvaty chasom [Self-management: the teacher's ability to manage time]. Shlyakh osvity, 2003. Vol. 2. PP. 33–37.
4. Elkanov S.B. Osnovy professyonalnoho samovospytannya budushcheho uchytelya [Basics of professional self-education of the future teacher]: Uch. pos. M., 1989. 189 p.
5. Lukashevych N.P. Teoryya y praktyka samomenedzhmenta [Self-management theory and practice]: Uch. pos. - K., 1999. - 359 s.
6. Musyenko-Repskaya V. Y. Podhotovka studentov k pedahohycheskomu samomenedzhmentu v professyonalnoy deyatel'nosti [Preparing students for pedagogical self-management in professional activity]. Dis... kand. ped. nauk: 13.00.04, O., 2000. 232 p.
7. Ovcharova R.V. Prakticheskaya psikhologiya v nachalnoy shkole [Practical psychology in primary school]. M., 1999. 240 p.
8. Perminova L. A. Formuvannya osnov samomenedzhmentu maybutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv [Formation of the basics of self-management of future primary school teachers] Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu : Seriya: Pedahohika. Sotsialna robota / hol. red. I. V. Kozubovska. Uzhhorod: Hoverla, 2013. Vyp. 26. PP. 145–147.

9. Psykholohyya y pedahohyka [Psychology and Pedagogy]: Uch. pos. Pod red. K. A. Abulkhanovoy, N. V. Vasynoy, L. H. Lapteva, V. A. Slastenyna. M., 1998. 320 p.
10. Symodeyko S. I. Samomenedzhment maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv yak pedahohichna problema [Self-management of future primary school teachers as a pedagogical problem] Nauka i osvita: Naukovo-praktychnyy zhurnal Pivdenoukrayinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D.Ushynskoho. 2011. Vol. 6. PP. 209–212.
11. Skvortsova K.H. Formyrovanye u studentov pedahohycheskoho vuza hotovnosti k professyonalnomu samosovershenstvovanyuu: [Formation in students of a pedagogical university of readiness for professional self-improvement]. Dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08. Kostroma, 1996. 142 p.
12. Shestakova T.V. Formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv do profesiynoho samovdoskonalennya. [Formation of future teachers' readiness for professional self-improvement.]. Dis.... kand. ped. nauk: 13.00.04. K., 2006. 244 p.
13. Yak Bendzhamin Franklin udoskonalyuvav sebe? [How was Benjamin Franklyn having mastered himself?]. Praktychna psykholohiya ta sotsialna robota. 1999. Vol. 5. PP.40.

Стаття надійшла в редакцію 15. 11.2019 р.

УДК 330.101.5

DOI 10.25128/2415-3605.19.2.19

ІННА ЗАЙЦЕВА

ORCID:0000-0002-4149-2916

zivia@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Університет Державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

АЛІА ГРУШЕВА

ORCID:0000-0002-7001-7292

gryshevska@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Університет Державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ НА ОСНОВІ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Проаналізовано проблему якості професійної підготовки менеджера інноваційного типу, здатного не тільки сумлінно виконувати функціональні обов'язки на виробництві, а й бути гнучким до змін суспільства, швидко орієнтуватися в ситуації, вміти прогнозувати майбутнє, вибрати ефективні шляхи реалізації потенційних можливостей. Актуальність дослідження зумовлена затребуваністю педагогічного знання про компетентнісний підхід навчання здобувачів вищої освіти як суб'єкт-суб'єктну взаємодію в мінливій та надзвичайно важливій системі освітніх послуг. Акцентовано на врівноваженні позицій викладача та здобувача, що виражається у спільному обговоренні актуальних навчальних, професійних для спеціальності 073 — Менеджмент проблем, застосуванні педагогом демократичного стилю управління освітнім процесом.

Ключові слова: управлінська компетентність, менеджер, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, ринок освітніх послуг.

ІННА ЗАЙЦЕВА

кандидат педагогических наук, доцент
Университет Государственной фискальной службы Украины
г. Ирпень, ул. Университетская, 31